

Osallisuutta lisäävien tapahtumien vuotuinen toimintamalli

Vuotuinen toimintamalli osallisuutta lisäävien tapahtumien järjestämiseen tarjoaa ammattilaisille konkreettisen työkalun, jonka avulla he voivat yhdessä asiakkaidensa kanssa suunnitella ja toteuttaa osallistumista yhteisöllisiin tapahtumiin. Tapahtumiin osallistuminen tuo sisältöä toiminnan vuodenvuoroon, vahvistaa osallisuutta ja edistää sekä asiakkaiden että työntekijöiden hyvinvointia.

Toimintamallin avulla henkilöstö voi etukäteen suunnitella:

- mihin tapahtumiin osallistutaan
- miten osallistuminen toteutetaan
- mitä osallistumisella tavoitellaan

On suositeltavaa hyödyntää jo olemassa olevia vuotuisia tapahtumia, jolloin toiminta kytkeytyy luontevasti paikalliseen kulttuuriin ja yhteisöön.

KOHDERYHMÄ JA ASIAKASYMMÄRRYS

Tapahtumat tarjoavat sote- ja kasvatustalouden asiakasryhmille mielekästä ja tavoitteellista toimintaa. Kuntien tavoitteena on varmistaa, että jokainen asukas kokee kuuluvansa yhteisöön ja voi vaikuttaa yhteisiin asioihin. Tämä edellyttää jatkuvaa, verkostomaista yhteistyötä eri toimijoiden välillä sekä osallisuuden huomioimista kaikessa yhteisöllisessä toiminnassa.

Yhteisöllisyyden kannalta on tärkeää, että tapahtumat ja tilat ovat avoimia, syrjimättömiä, turvallisia ja saavutettavia. Erityisesti vaikeissa elämäntilanteissa ihmiset voivat vetäytyä, mikä kaventaa elämänpiiriä ja heikentää yhteyttä muihin. Helposti lähestyttävät tapahtumat ja tilat voivat palauttaa yhteyden toisiin ihmisiin.

Tapahtumien suunnittelussa tulee huomioida erityisryhmät, kuten:

- eri ikäryhmät (lapset, nuoret, ikäihmiset)
- liikuntarajoitteiset
- kuntoutujat
- henkilöt, joilla on fyysisiä tai psyykkisiä haasteita
- eri kieli- ja kulttuuritaustaiset asukkaat

Tapahtumat valitaan asiakaslähtöisesti – kuunnellen osallistujien toiveita ja tavoitteita.

Osallistumisen tavoitteita voivat olla esimerkiksi:

- osallisuuden ja hyvinvoinnin edistäminen

- työ- ja toimintakyvyn tukeminen
- yhteisöllisyyden vahvistaminen
- yhteistyön kehittäminen

Toiminnan tulee olla osallistujien osaamiselle ja toimintakyvylle sopivaa. Osallistujat otetaan mukaan suunnitteluun ja toteutukseen aidosti ja vuorovaikutteisesti. Heidän hyvinvointinsa ja turvallisuutensa huomioidaan kaikessa toiminnassa. Kohderyhmän erityistarpeet otetaan huomioon yhteistyössä sosiaali-, terveys-, hyvinvointi-, kulttuuri- ja tapahtuma-alan ammattilaisten kanssa.

Luonnon, taiteen ja kulttuurin sekä sosiaalisen vuorovaikutuksen hyvinvointivaikutukset pyritään hyödyntämään osallistujien tarpeiden ja mahdollisuuksien mukaan. Rajoitteita voivat olla esimerkiksi sosiaalisten tilanteiden pelko tai liikkumisen vaikeudet.

Tapahtumat valitaan niin, että osallistuminen on mahdollista turvallisuuden, aikataulujen ja kustannusten näkökulmasta. Suunnittelussa ennakoidaan riskejä ja hyödynnetään tarvittaessa apuvälineitä, avustajia ja yhteistyökumppaneita.

Mielenterveys- ja päihdepalveluiden työntekijä toivoi, että asiakkaat voisivat osallistua tapahtumiin omalla tavallaan ja saada näkyvyyttä ilman fyysistä läsnäoloa esimerkiksi teostensa kautta:

”Ollut lähinnä myös resurssihaasteita, että voisi lähteä isommin toteuttamaan tapahtumia. Ja toisaalta, meidän asiakaskunta ei niin halua useinkaan olla esillä, että osallistuisi järjestämiseen. Olisi kiva, että esim. meidän asiakkailta kysyttäisiin osallisuutta, sitä, että voisivat tulla näkyväksi esim. välillisesti. Vaikkapa runojen, maalausten yms. tiimoilta johonkin juttuun liittyen. Että saisivat olla ”kuin muutkin”, kun on paljon kokemusta siitä, etteivät kuulu porukkaan, pitäisi olla parempaa jne.”

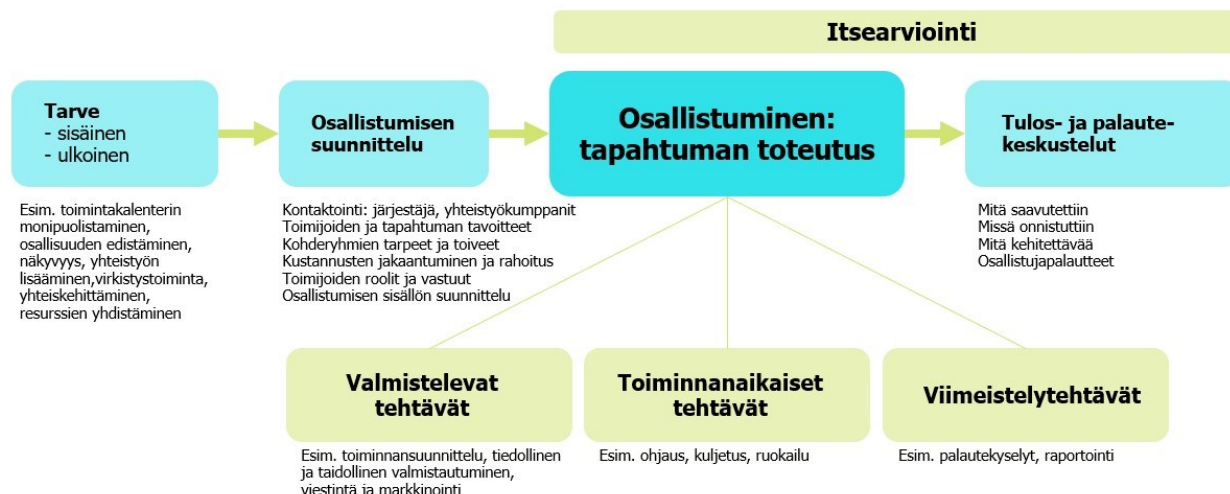
Tapahtumissa noudatetaan ajantasaista lainsäädäntöä, lupakäytäntöjä ja viranomaisohjeita. Tapahtumajärjestäjä vastaa näiden noudattamisesta, mutta myös muiden toimijoiden tulee huomioida ohjeistukset. Kohderyhmän mukana olevat työntekijät vastaavat omasta ryhmästään ja opastavat osallistujia toimimaan ympäristöystävällisesti.

Tapahtuman jälkeen on tärkeää keskustella työyhteisössä kokemuksista ja koota osallistujien palaute. Palautekeskustelut yhteistyötahojen kanssa tukevat tulevien osallistumisten onnistumista.

Toistuva osallistuminen vuotuisiin tapahtumiin tuo rakenteita toiminnan vuodenkiertoon ja auttaa juurruttamaan tapahtumatoiminnan osaksi yksikön palveluita.

RATKAISUN PERUSIDEA

Osallistavien tapahtumien toimintamalli



Vuotuisen tapahtumaan osallistumalla oman toiminnan vuodenkiertoon saadaan toistuvia rakenteita, ja tapahtumatoiminnalla on mahdollisuus kehittyä ja juurtua osaksi yksikön palveluita.

Toteutuksessa huomioitavia asioita ovat varsinaisen toiminnan suunnittelun ja toteutuksen lisäksi mm. viestintä ja markkinointi sekä moniammatillisen verkoston kanssa tehtävä yhteistyö.

Monissa kunnissa tapahtumilla on yhteystaho kuten kulttuuritoimi tai tapahtumatoimisto, joiden kautta saa lisätietoa vuotuisista tapahtumista ja osallistumismahdollisuuksista.

Yhteystahon puuttuessa otetaan suora kontakti tapahtumajärjestäjään. Riittävän aikainen yhteydenotto ja neuvottelu tapahtuman järjestäjien kanssa auttaa rakentamaan molemmin puolin toimivan toimintasuunnitelman oman kohderyhmän osallistamiselle.

Tapahtumien järjestämiseen osallistuminen voi vaatia tukea eri muodoissa, kuten tiedon ja taitojen, avustusten, tilojen, verkkoalustojen tai yhteys- ja tukihenkilöiden tarpeena. Monialainen verkostoituminen yhdistää eri alojen osaamista ja resursseja.

Esimerkki 1 Yhteisötaideteos

Teos ideoidaan ja toteutetaan asiakaskohderyhmän ja ammattitaiteilijan kanssa.

Ammattitaiteilija valmistaa luonnoksen teoksen taiteellisesta sisällöstä kohderyhmältä poimimiensa ajatusten pohjalta sekä suunnittelee ja on mukana ohjaamassa käytännön toteutusta.

Asiakaskohderyhmä pohjustaa teoksen toteutusta omassa toiminnassaan esim. tarvittavia taitoja harjoittelemalla.

Projekti voidaan rahoittaa esimerkiksi pienhankkeiden tuilla tai erilaisilla kulttuuriavustuksilla. Projektin toteutukseen voidaan hankkia myös yhteistyökumppaneita kuten kaupunki, kolmannen sektorin toimijat ja yritykset. Verkostoyhteistyö auttaa laajentamaan ymmärrystä ja resursseja, ja luo uusia näkökulmia.

...

Projektitaiteilijatoiminta on lyhytkestoista taidetoimintaa, jossa ammattitaiteilija suunnittelee ja toteuttaa yhteisötaidetta asiakkaiden kanssa. Usein taustalla on ongelma tai tarve, jota käsitellään taiteen keinoin.

Taiteilija voi olla minkä tahansa taiteenalan ammattilainen, kunhan hänen työnsä on yhteisötaidetta. Hän toimii yrittäjämäisesti ja työskentelee toimeksiantosuhteessa.

Taiteilija tarvitsee organisaation sääntöihin ja työkuultuuriin tutustumisen lisäksi perehdytyksen yksiköihin, asiakkaisiin sekä työn suunnitteluun, jossa taiteilija täyttää oman työkalupakkinsa käytettävillä ammattilaismenetelmillä, -välineillä ja -materiaaleilla. Osa välineistä on taiteilijan omia, kuten ammattimuusikon soittimet, jolloin niistä maksetaan erillinen korvaus.

Projektitaiteilijan toimeksianto pähkinänkuoressa 1. tarpeen kartoittaminen, 2. kilpailutus, 3. taiteilijan valinta, 4. projektin toteutus ja 5. toiminnan sisällyttäminen vuotuisen budjettiin.

Lähde: Lähde! Manuaali 2.0

...

Esimerkki 2 "Varjo-Nature Photo": erityisryhmien valokuvanäyttelyt

Valokuvaajina toimivat esimerkiksi mielenterveys- ja päihdekuntoutujat, palvelukotien asukkaat, lapset tai kotoutumiskoulutuksen opiskelijat.

Valokuvien muokkaaminen teoksiksi, näyttelyn rakentaminen sekä viestintä ja markkinointi toteutetaan Kuusamo Nature Photon ja yhteistyökumppaneiden tuella.

Näyttelyt voivat sijaita puistoissa, terveys- ja sosiaalipalveluiden tiloissa, lentoasemalla, kirjastossa, kahviloissa, ravintoloissa, liikuntapaikoissa tai esimerkiksi taustaorganisaatioiden tai tukijoiden tarjoamissa tiloissa: toimipaikat, kotisivut, sosiaalinen media, YouTube-kanavat ja kulttuuripolkujen karttapalvelu Atla.fi.

Esimerkki 3 Toritapahtuma

Oman toiminnan ja palvelun esittely toritapahtumassa voi olla etsivää ja kutsuvaa työtä erityisryhmien tavoittamiseksi ja heidän osallisuutensa edistämiseksi.

Tapahtuman sisältöjä voivat olla esimerkiksi esitykset, katu- ja näyttelyt, toiminnan esittely ja tietoisuus, mielenilmaukset, hyväntekeväisyyskampanjat, omien teosten ja tuotosten myynti, varainkeruu yhteistä tavoitetta varten, keskustelutilaisuudet, vertaistuki tai yhteisölliset juhlat.

Toimiva verkosto kaiken taustalla

Osallisuutta vahvistavien tapahtumien taustalla toimii verkosto, joka kytkeytyy alueen olemassa oleviin rakenteisiin. Tapahtumien suunnittelu kokoaa yhteen eri alojen toimijoita – tavoitteena on edistää yhteistä hyvää ja vastata monipuolisesti asiakasryhmien tarpeisiin. Yhteistyö suunnittelun ja toteutuksen aikana mahdollistaa asiakasryhmien kohtaamisen, ryhmäytymisen ja yhteisöllisyyden vahvistumisen.

Verkostomaisesti toteutetut tapahtumat tukevat hyvien käytäntöjen leviämistä, tiedon jakamista, yhteisen ymmärryksen syntymistä ja osaamisen kehittämistä.

Jotta toimintamalli juurtuu pysyväksi osaksi arkea, on tärkeää, että vastuu jakautuu eri toimijoiden kesken. Kukin voi osallistua omien resurssiensa ja rooliensa mukaisesti.

LUMI-hankkeessa toteutettuja projekteja

POLKU-ryhmien yhteisövaiheissa toteutettiin useita yhteisöllisiä projekteja. Kiva kesäpäivä -tilataideteos tehtiin yhteistyössä kirjaston kanssa ja Normi epäjärjestys -yhteisötaideteos taiteilijan ohjauksessa. Kirjailijan ohjauksessa taas luotiin sanataidetta, joka koottiin vihkoon jaettavaksi julkisiin tiloihin. Runoja ja tarinoita äänitettiin ja julkaistiin YouTube-kanavalla. Videoiden kuvituksena oli osallistujien ottamia luontokuvia.



Yhteistyössä Kuusamon kaupungin tapahtumakoordinaattorin kanssa ideoitiin eri organisaatioiden näyteikkunoiden

Joulukalenteri, johon myös LUMI loi luontoa ja luovuutta sisältävän ”luukun”. Seinämaalaus ja Oma luontopolkuni -ikkunanäyttely tehtiin piristämään KSAK Oy:n ja Ksaksi ry:n tiloissa vierailevia.

Kaupungin tyhjälle purkutontille rakennettiin osallistava kesätaidepolku LUMIn ja nuorten työpajan yhteistyönä. Lisäksi toteutettiin harrasteryhmäläisten valokuva- ja taidenäyttelyt Kuusamo-opistolle.

TOIMIVUUDEN JA KÄYTTÖÖNOTON EHDOT

Kaikkien asukkaiden osallisuutta edistävää tapahtumaa suunnitellessa voi käyttää apuna seuraavia kysymyksiä (Osallisuuden edistäjän opas, THL):

- Miten houkuttelette mukaan ihmisiä, jotka eivät koe julkisia tiloja turvallisiksi tai jotka vetäytyvät omiin oloihin rahan puutteen tai muiden vaikeuksien vuoksi?
- Mitä teette, jotta yksin jääneet tulisivat löydetyiksi, kunnioittaen kohdatuiksi, vuorovaikutukseen innostetuiksi ja toimintaan saatetuiksi?

- Saako osallistuja olla toimija eikä toiminnan kohde? Saako hän kokeilla erilaisia rooleja? Miten se tehdään käytännössä?
- Onko erityisryhmien tarpeita selvitettyä kuultu heitä itseään? Miten?
- Millaista yhteiskehittämistä tai yhteistuotantoa teette? Esim. kyläjuhlien järjestäminen yhdessä eri toimijoiden kanssa.
- Millä tavoin kaikkein heikoimmassa asemassa olevat saavat osaamisensa näkyviin niin, että siitä seuraa arvostusta ja kiitosta myös oman viiteryhmän ulkopuolelta?
- Toteuttavatko osallistujat yksin tai yhdessä vertaisten ja ammattilaisten kanssa isompia tai pienempiä projekteja, joilla osallistujat saavat tärkeiksi kokemilleen asioille näkyvyyttä? Esim. pop up -tapahtuma, asennekampanja, flash mob, osallistava kulttuuritoiminta.
- Pyritäänkö toiminnassa aktiivisesti siihen, että eri väestöryhmät kohtaavat?
- Tarjoaako toiminta mahdollisuuden luoda yhteistä hyvää eli sosiaalista ja jopa taloudellista arvoa muille toimintaan osallistuville ja laajemmin paikallisessa yhteisössä? Esim. virkistys, yhteisötaiteen yhteistuotanto, tietojen ja taitojen jakaminen.
- Tarjoaako toiminta mahdollisuuden nauttia paikallisen yhteisöllisyyden hyvistä puolista? Esim. merkityksellisyyden kokemus osana yhteisöä, yhdenvertaisuuden kokemus, luottamus, yhteisöllinen hyvinvointi, toisten ihmisten seura, tiedot ja taidot.
- Millaisia osallisuutta lisääviä rakenteita toiminnassa luodaan? Miten? Esimerkkejä rakenteista: kunnan ja kansalaistoimijat yhteen tuova toimintamalli, verkosto, osallisuutta edistävä säännöllinen yleishyödyllinen toiminta.

Osallisuuden edistämisen periaatteet, THL

- Ihminen voi osallistua toimintaan tai palveluun omaehtoisesti.
- Osallistujan kanssa etsitään yksilöllisiä ratkaisuja.
- Osallistuja kohdataan kunnioittaen ja kategorisoimatta.
- Yksin jääneet ja omiin oloihinsa päätyneet löydetään ja saadaan mukaan toimintaan.
- Toimintaa tai palvelua kehitetään yhdessä.
- Toiminta vahvistaa osallistujan vaikuttamismahdollisuuksia myös toiminnan ulkopuolella.
- Ihminen pääsee osaksi itselleen tärkeää yhteisöä.
- Ihminen pääsee nauttimaan yhteisestä hyvästä ja voi osallistua sen tuottamiseen ja jakamiseen tasavertaisena muiden kanssa.
- Ihminen saa arvostusta, kiitosta ja yhteyksiä muihin ihmisiin. Yhteiskuntaryhmät kohtaavat.
- Osallisuutta edistävät keinot juurtuvat osaksi jatkuvaa toimintaa.

VAIKUTUKSET

Osallisuus tarkoittaa tunnetta siitä, että kuuluu johonkin ja että oma ääni tulee kuulluksi. Se syntyy, kun ihminen kokee olevansa merkityksellinen osa yhteisöä ja hänellä on mahdollisuus vaikuttaa yhteisiin asioihin. Osallisuus lisää hyvinvointia ja toimintakykyä – erityisesti niille, jotka ovat haastavassa elämäntilanteessa.

Osallisuutta edistävä tapahtuma tarjoaa mahdollisuuden olla osa yhteisöä, tilaisuuden vaikuttaa ja osallistua sekä mahdollisuuden kokeilla erilaisia rooleja. Tärkeää on, että osallistujat eivät ole vain toiminnan kohteita, vaan aktiivisia toimijoita. Tapahtumien tulee olla turvallisia, kunnioittavia ja saavutettavia kaikille. Erityisesti heikoimmassa asemassa olevien ääni on saatava kuuluviin.

Lähteet:

Innokylä: Taide-, kulttuuri- tai luontolähtöinen osallisuusverkosto

<https://innokyla.fi/fi/toimintamalli/taide-kulttuuri-tai-luontolahtoinen-osallisuusverkosto>

Kuusamon kaupungin Tapahtumajärjestäjän opas <https://www.kuusamo.fi/tapahtumajarjestajan-opas/vastuullisuus-ja-saavutettavuus-tapahtumissa/osallisuuden-edistaminen-tapahtumissa/>

Lähde! Taiteesta osallisuutta -hanke: Lähde! Manuaali 2.0

https://www.kulttuurikauppila.fi/news/lahde-manuaalin_lopullinen_versio_on_julkaistu/

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos THL: Osallisuuden edistäjän opas <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-408-088-0>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos THL: Osallisuuden edistämisen periaatteet

<https://thl.fi/aiheet/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/osallisuuden-edistaminen/heikoimmassa-asemassa-olevien-osallisuus/osallisuuden-osa-alueet-ja-osallisuuden-edistamisen-periaatteet>